

ב הרא"ש ונתנת
במנוי וביה"ס
אפלו לרעה הרקוב
ס טור ע טור קשם
הכירו וקשל דעגו
מכני דעקם ס שהרע
שלו הוא העקר
העלים ס הפרחים,
קלבו
(*) ותרע
דעת השעם, משום
דבר פרות האטר, וכן

שערי תשובה

עקרה ס"ב שתי תשובות בדבר מבעמ"ח וכן נזעמם מוסקתו לכהן, ע"ש באר"ח:
[טו] ונד"ב. עמ"ט. וכן בסוף ספר דת ודן בהשגה ס"ב דקמה גדלים מברין על
 עקרי ורודאי' שפלו. וכן בפי' קשם מהרי"י מולכו בדברקתת ודנים שפלו:

באור הלכה

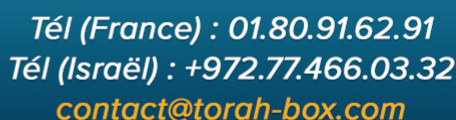
ארי' שמה'א'ל עומד באמצע ונראה לו כמי שדוחק לו כנגד לבו) הוא גב'ן-
בבבל'לה, ב'ין שאינו שותף לתנאה: * וְעַל שֵׁל וְנָדִים מְבֹרָא פְּרִי
הַתְּאֵמָה'. ע'ן ב'שנ'ר'ה'שוכה מה ש'הביא ב'שם הכת'ר'יוסף; אָמַם כְּנָדִי-
הַחַיִּים וְחַיִּי'אָרֵם וְשׂא הַחַיִּיקוּ בַּסֶּסֶק הַשְּׁלִטָן-רַחֲוִי. ומפל'קום אם בא למלך
דבש ונותן בו בשמים כתשים, וְעָקָר אֲבִילָתוֹ הוּא הַדְּבֵשׁ, אינו מקבץ כי אם
ועל הדבש והבשמים שפלים לו נושאני וְנָדִים וְחַיִּים וְחַיִּי'אָרֵם ש'הם העקר, אף אם
עָקָר אֲבִילָתָהּ הִיא הַבְּשָׂמִים, רגון שיש מהם מרקם ומוקטש בדבש, פשיטא
שמוכרז ככרפת הבשמים, והנה ה'יא'ר'ה' סעיף ו' (ט"ז) ופס'י:]

התם והאנס אינו על האכילה גופא, מה שאין כן הכא שהאכילו לחיבוו על הכרף על הנאמר כיון שהוא בעל־פרחוס⁽³²⁾; כן היא סברת רוסבירא להו דכיון שסוף־סוף נהנה גרונו מזה, חשיבא אכילה וצריך אם אכל כדי שביעה, דברכת־המזון שלו הוא מן התורה, יברך: לרפואתו⁽³⁵⁾, וכל־שבין אם אוכל מאכל של הטר בזמן האסור, בגוף (מו) מברך עליו. דכיון דסכנתא הוא, התרא קאכיל, ואדברבה, מ לעיל בסימן קצו שאין מברכין עליו⁽³⁶⁾: (מח) תחלה וסוף. דאף־מקום כיון שברך הוא חולה ורופץ להתרפאות במאכל ומשקה זה בקנה, (מנ) אם־כן אין סתם נהנה מפני ואין צריך לברך על זה⁽³⁷⁾: [ב״י]: (ג) הרי הוא משאך דבש. הנחבאר בסימן רב סעיף ח ד דברש־תמרים מזידו בדבש־דבורים, דאף־על־גב דהדבורים מכניס מקום אין טעם הפרות נרגש כלל בהדבש [ב״ח]: יא (נא) הם ומתקנו לאכילה. וכן שקדים המתפין בצוקע״ר, אף שהם מתפין לעקר⁽³⁹⁾ [פמ״ג]: (נב) כתושׁים ב״וטר. דוקא שגבר מהותו וסארו, שהכלל⁽⁴⁰⁾, במבאר לעיל סימן רב סעיף ז בהנ״ה, עץ שם, ועץ א הדומה. הנה וזו⁽⁴¹⁾ בלשון־אשכנז. ואף־על־גב דפריעץ הם, שו

שער הציון

(ל) ואף אם טעמם איז טוב בל-כך, פון שעל-פילגשים אינם רעים ונתקן
המקדש "אם טעמם טוב" הוא לא נדקא, אלא לאפוקי! אם הם רעים, וזה נדון
על-גב דלענין מצה קלמא לן בסימן נצח דכפאוחו וזבל מצה נצא, אלמא דח
אבילתו אפשר ולא שכי' פון שאנסהו על זה [א"ת]. ויש מתרצין, דכין דדבר
לענין גט מעשה. ונפקא מנה בין התרצים לענין ברכת-המזון, דלחרוז השני צ
(ט) אליה רבה, חמיר' משה, בית-מאיר, בגד' ישיע ונתהר' שלום ומאמר' מרדכי
אנניה באהליך: (מ) ט"ו ומגן-אברהם וקרי קדש וכן מצדד במשהי' חיהוה.
הרשב"א, דחולק בם-כפן על קא דספיקו וסבירא לה דגם שם אינו מקדש, כן
אזכור או ביום-הפסחים מקני הספקה אינו מקדש משום דהוא הנאת אדם ולא
דינן את הנאת בדברי ה"ה שהוא בעל ה"ה זו, דלר"ה פלי דין זה בנתיב
לן בסקיע' של ב"ה דבר' אף, דשפיר יש לחלק ביניהם, כמו שכתבנו בס
קצו מה שהביא בלש ה' הגני' מאירות שפעדד ללך באלל דבר' אסור אף
אזכור, חלה חמ' משי' ומגן-אברהם ותאלת רבה ותחמיר' משה ותמאמר' אסור
אזכור סוכרים אפלו באסור שהוא מן התולד רבה (מז) מגן-אברהם בספיק' שטן

תרגום: 1 סֵבֶר וָרִים, 2 שׁוֹשְׁנִים, 3 סֵבֶר.

הלכות ברכת הפרות סימן רד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מג]

ראינו אוכלים אלא מקמת אנס טליו, כיון שציל-קל-פנים סוף נהנה מקדם⁽³⁰⁾.

(30) ואפילו כשאנו מתכוון להנאה כלל, כתב בשע"צ לקמן (סי' רי ס"ק ל) שצריך לברך, אכן לענין הטעם מן התבשיל לדעת אם הוא טוב, מבואר בשו"ע שם (סי' כ) שאין מברכים על זה מפני שאינו אוכל אלא רק טעם.

[משנ"ב ס"ק שם]

ולאפוקי אם הם נעים שאין לו הנאה מזה אף על פי שמתרפא מהם אינו מברך כלל⁽³¹⁾.

(31) ולענין תרופה שהיא בעצמה מרה אלא שמעורב בה דבר מתוק כדי להמתיקה, דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פ"מ הע' רלא) שמסתבר שמברכים עליה, שהרי אסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה, ואכן בספר נשמת אברהם (אורח, כאן) הובא מכתב מהגר"ש אויערבך שתורפה שמעורב בה סוכר וכגון כדורי מציה או סירופ, מאחר שאדם ברא אינו משתמש בה להנאתו, לא יברך עליה, ורק על תרופה המצופה בסוכר שנהנה מהסוכר לפני שטועם את התרופה יש לברך, וכן כתב בספר חתא הברכה (פי"ב עמ' 114) בשמו שאינו מברך, אלא שחזר בו והורה לברך (שש"כ ח"ג פ"מ הע' קצא, הגר"א בבבלי). ובספר פתחי הלכה (פ"ד הע' 39א) כתב בשם הגר"ש אויערבך שיש לחלק בין סמי רפואה שטעמם מתוק קצת, שאין זה נחשב אכילה ואינו מברך, לבין גוללות רפואה לתינוקות שטעמם כטעם סוכריה שמברך עליהם. ודעת הגר"ש אלישיב (וואת הברכה שם) שיש לברך על תרופה שיש לו הנאה ממנה [ואפילו כשהיא מרה והדבר הממתק אותה אינו אלא טפל לה], אין היא נפטרת מברכה מדין עיקר וטפל, מפני שדין עיקר שפוטט את הטפל הוא רק כשמברך על העיקר, משאי"כ כאן שאינו מברך על התרופה וממילא חייב לברך על טפל זה, וראה מה שכתבנו לקמן סי' ריב הע' 12. וכן דעת הגר"ח קניבסקי (שאלת רב עמ' רפ) שאם נהנה מטעם התרופה מברך עליה.

ותרופה שיש בה טעם טוב, אך אינו אוכלה בדרך אכילה אלא בדרך בליעה, הורה הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי חט"ו עמ' עג) שהואיל ונחלקו האחרונים אם זה נחשב שלא בדרך אכילה וכמו מי שבלע מצה, ההוראה למעשה היא, שיש לחשוש שבלענה נחשבת אכילה כדרכה.

[משנ"ב ס"ק מה]

הכא שהאכילה גופא הוא על ידי אנס, שאונסים אותו לאכלו, לא שיש בזה לחיוב לברך על הנאתו כיון שהוא בעל-כח⁽³²⁾ וכו', ויש חולקים על זה וסבירא להו דכיון שפוף-סוף נהנה גרוננו מזה, חשיבא אכילה וצריך לברך על זה⁽³³⁾.

(32) וילד שמכריחים אותו לאכול, הורה הגר"ש וואזנר (שערי הברכה פ"ג הע' כא) שאין זה בכלל כפתחו לאכול, כי בדרך כלל מאכילים אותו מפני שרואים שהוא רעב וצריך זאת, ואכן לאחר שהוא אוכל הוא נהנה וטבע, ולכן פשוט שהוא צריך לברך. וכן כתב הגר"ש אויערבך (צהר אהל ברוך עמ' רטו) שצריך עיון איך מחנכים ילד לברך על מאכלו כשכופים אותו לאכול, אך למעשה נראה שגם גדול חייב לברך באופן זה, מפני שלאחר מעשה הוא נהנה, ואולי על כל מה שגדול מברך חייב הקטן מדין חינוך.

(33) ולמעשה [כשאנסוהו לאכול או לשתות], כתב הקפ החיים (סי' נ) שכיון שנחלקו הפוסקים בדבר, יש לו להתירצות בדעתו באכילה והיא, ואז יוכל לברך לדעת כולם.

ובביאור דעת הסוברים שלא יברך, כתב הגר"ש אויערבך (שו"ת

מנחת שלמה קמא סי' יח אות ה) שכיון שמבואר בשו"ע לקמן (סי' רי ס"ב) שהטעם את התבשיל אינו צריך לברך עד רביעית, והיינו משום שלא חייבו חכמים בברכה אלא כשמכוון לאכול או לשתות, מה שאין כן כשכוונתו רק לטעום, אם כן קל וחומר הוא לענינו, שאם טעימה אינה צריכה ברכה אף שמכוון היטב להנאת החיך כדי לדעת את טעם התבשיל, כיון שאינו מכוון לאכילה, כל שכן באופן שאוכל רק מפני שאחרים אונסים אותו, שאינו מכוון כלל להנאת מאכל אלא כדי להציל את עצמו מן האנסים, בוודאי אין זה גרוע מטעימה שאין צריך ברכה, ואף שדין טעימה הוא רק בפחות מרביעית, היינו משום שטעימות רביעית נחשבת כבר הנאה גמורה, ומסתמא דעתו גם להנאה, מה שאין כן בשותה לאונסו.

[שע"צ ס"ק לח]

ולתרוץ השני צריך שם גס"ן לברך בפרתהסוף אחר אכילתו⁽³⁴⁾.

(34) ואף ברכות הנהנין שלפני האכילה, דעת הגר"ש אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות צב) שמברך לפי דעה זו, ואף לענין ברכה המצוות שבשעת אכילת המצה [על אכילת מצה], דעת הגר"ש אויערבך (שם) שתלוי הדבר בשני התיורצים, שלתרוץ הראשון אין לברך אף ברכה זו, כיון שאין שייך להודות על כך, מפני שהדבר נעשה ע"י אונס וכפייה.

[משנ"ב ס"ק מו]

כגון חולה שצריך לאכל מאכלות אסורות לרפואתו⁽³⁵⁾.

(35) ואפילו אם אכל לרפואתו דבר שהוא אסור מדאורייתא, כתב לעיל (סי' קצו ס"ק ה) שחייב לברך על אכילתו, כיון שאוכל בהיתר מחמת סכנה.

וחולה שאין בו סכנה, כתב לקמן (סי' שכח ס"ק טז) שאסור לו לאכול לרפואתו אפילו איסור רבנן, מלבד בישולי עכ"ר שמותר בהם משום שאין איסורם מחמת עצמם.

[משנ"ב ס"ק מז]

ואין זה בכלל שאר דבר-אסור דקיימא לן לעיל בסימן קצ"ו שאין מברכין עליו⁽³⁶⁾.

(36) וכן מי שאוכל מאכל המסוכן לבריאותו, כתב בשו"ת מהר"ם שיק (אורח סי' רס) שאסור לו לברך עליו, משום שעובר עבירה באכילתו, שהרי כתוב 'וחי בהם'. וכן הביא בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' קב אות ב) את דברי מהר"י אסאד שמי שסכנה בשבילו לאכול מצה ומרור, ומכניס עצמו לסכנה כדי לקיים המצוה, נחשב הדבר מצוה הבאה בעבירה.

ואדם שאסרו עליו הרופאים לשתות יין וכדו', אבל הוא אינו מרגיש חולשה על ידי זה ואינו שומע לקולם, כתב הגר"ש אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות לא) שמסתבר שאם עבר ושתה חייב לברך, שסוף סוף יש כאן הנאת אכילה, ואף שאין מברכים על אכילת איסור, ולכאורה באכילתו הוא עובר על יונשמתם מאד לנפשותיהם, מ"מ בדבר שרגילים אנשים לעבור על דברי הרופאים, הרי זה כעין מה שאמרו בגמ' שכיון שדשו בה רבים 'שומר פתאים ה''. ומטעם זה מבואר בגמ' שמברכים על מיני מאכלים שמזיקים, כגון קמח ששרים [וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק טז]. וכן הורה הגר"ח קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קפג) שמי שאסור לו לאכול מאכל מסויים מסיבה בריאותית, כגון דגנים או סוכר, ואוכלו, מברך עליו, כיון שלמעשה נהנה ממנו בשעת האכילה, ורק אם זה מפרע בשעת האכילה או אין מברכים. ודעת הגר"ש אלישיב (חשוך חמד ברכות עמ' רכה), אשרי האיש ח"א פל"ו אות

המשך במילואים עמוד 41

הַלְבוֹת בְּרִכַּת הַפְּרוֹת סִימָן רַד רה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נג]

הָיָה לֵה דְּבַשׁ טָפֵל, שֶׁהָיָה אֵינוֹ בָּא אֶלָּא לְהַקְשִׁיר הַנֶּחֱדָר לְאֹכְלֵהוּ⁽⁴¹⁾.

(41) אמנם לענין שמן המעורב עם שלקות, שאין אחד מהם טפל בעצמותו לשני, כתב בשע"צ לעיל (סי' רב ס"ק לה, בשם האבודרהם) שמאחר שהשמן אינו ראוי לשתייה אלא על ידי השלקות, השלקות נחשבות לעיקר והשמן לטפל, ומברך על השלקות ופוסט את השמן.

[משנ"ב ס"ק נד]

כִּינֹן שְׂאִין הַבְּרִיאִים רְגִילִין לְאֹכֵל אִתּוֹ בְּכַדָּה⁽⁴²⁾, שְׂעוּמָה בֶּן לִקְפוּצָה⁽⁴³⁾.

(42) והשוותה ביצה חיה כדי לצחצח קולו, כתב השערי תשובה (ס"ק יז) בשם המחזיק ברכה שאף שאינו נדנה מטעמה, מברך עליה, מפני שנהנה מכך שביצה היא דבר המזין, וברעת תורה (ס"א, ובסי' רי ס"א) ושו"ת מהרש"ם (חי' סי' פח) כתב שבספר החיים מבואר שאין מברכים עליה, אך בתוס' (שבת קמג, ב ד"ה הלכה) מבואר שהדרך לגמעה חיה היא עומדת לכך, יש לברך עליה, וכן כתבו הקצושי' (סי' נ ס"ח) והכף החיים (ס"ק א) תשו"ת שבט הלוי (חי' סי' מב ס"ק ד) שיש לברך עליה כדעת המחזיק ברכה, ולענין שיעור הגמיעה מהביצה המחייב ברכה אחרונה נדחינו האם היא נחשבת כמאכל או כמשקה, ראה כף החיים (שם) ומה שכתבנו לקמן סי' רי הע' 18.

(43) ומי שאוכל על ידי ציטורית המחוברת לגופו, האם חייב בברכה, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"א פל"ז אות יד) שאין לברך על הזנה מלאכותית, לא בתחילה ולא בסוף, משום שאינה נחשבת כדרך אכילה כלל. ובשו"ת חלקת יעקב (ארי"ח סי' נב) כתב שמאחר שאינו אוכל דרך פיו, אינו נחשב דרך אכילה ופטור מברכה תחילה וסוף, וסיים שכשרוצה להודות להשם על מזונו יאמר איוו תפילה או פסוקי תהלים, ובשו"ת מנחת יצחק (חי' ג סי' יח) הביא מה שכתב בשו"ת לבושי מרדכי (ארי"ח קמא סי' לב) שהואיל ונחלקו האחרונים האם נחשב דבר זה כ'אכילה', לכן ירא שמים יחדר אחר מי שישתה או יאכל מאותו מין או מין שברכתו שווה ויכוון להוציאו בברכתו, בין בברכה ראשונה בין בברכה אחרונה, שאף שכתב הרמ"א לקמן (סי' ריג ס"א) שעכשיו נוהגים שאין מוציאים בברכה וכל אחד מברך לעצמו, כבר כתבו האחרונים ובמשנ"ב שם (ס"ק יג) שבדיעבד יוצאים, ואין דיעבד גדול מזה. והגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי חט"ו עמ' עב) חילק בדבר, שחולה שמזונו נכנס על ידי זונדה למעיו יתכן שלענין ברכה אף על אכילה שלא כדרכה יש לברך, אך אם אינו עובר דרך הפה, יש לדון שאינו נחשב אכילה

ואין צריך לברך, ובאופן שמבניסים את המזון דרך הוריד, בודאי אינו נחשב אכילה.

[משנ"ב ס"ק נה]

מְכַרְכִּין עָלָיו שֶׁהִפְלִי⁽⁴⁴⁾.

(44) והטעם שמברכים עליו 'שהכל' לפי דעה זו, כתב הערוך השלחן (סכ"ב), שכיון שזה רק מאכל חולים אין החולה יורד לפרטיות הדברים, שהרי אין כוונתו לאכילה אלא לרפואה ורק שלמעשה החיך נדנה מזה, ולכן ברכתו 'שהכל' שהיא ברכה כוללת.

[משנ"ב ס"ק נס]

עֵינִי לְעִיל סוּף סִימָן רַב, מְעַנֶּה בְּרוּחָה דְּבוּר הַפְּתִיחִיל וְאִם⁽⁴⁵⁾.

(45) שם (ס"ק פד) כתב שלא נאמר דין זה אלא אחר שלמד, אך מי שהיה לו ללמוד ולא למד לא יאכל עד שילך אצל חכם שילמד אותו, ומי שלא למד ופוסט את עצמו בברכת 'שהכל', כתב הא"ר (סי' רב ס"ק א) בשם הארי"ז שיהיה הוא בכלל בור שקלולו חז"ל.

[משנ"ב ס"ק ס]

וְכָאֵן כִּינֹן שְׂעוּמָה בֶּן לִקְפוּצָה דְּמִי⁽⁴⁶⁾.

(46) וכשיש ספק כזה, כתב הערוך השלחן (סכ"ח) שאין הולכים בזה אחר רוב דעות כמו בכל הדינים, אלא אפילו אם הדעה הסוברת שמברכים 'שהכל' היא מועטת מהדעות הסוברות שמברכים 'העץ' או 'האדמה', מ"מ מברכים 'שהכל'. אכן בכף החיים (סי' רב ס"ק יב) מבואר שבמקום שלכל הפוסקים צריך לברך, ורק שנחלקו איז ברכה לברך, הולכים אחר רוב דעות.

סִימָן רה

בְּרִכַּת יִרְקוֹת

[ביה"ל ד"ה וקטניות]

וְאֹכֵל אוֹתָן קָמוֹת שֶׁהֵן שְׁלֵמוֹת לְקִינִי⁽⁴⁷⁾.

(1) ולענין 'ארבע' [חומס] שאוכלים בקינוח סעודה, האם הם נחשבים 'דברים הבאים מחמת הסעודה' ואין צריך לברך עליהם, כתב בספר מכתבי תורה (מהאמרי אמת, סי' לז) שבמקומו אין לברך עליהם, מאחר שרגילים לאוכלם בסעודה, ובפרט בסעודת שבת, ומה שכתב בשו"ת דברי חיים (ח"ב י"ד סוף סי' סו) שמחמת הספק נהג לאוכלם עם פת תחילה וסוף, הוא משום שבמקומו לא היתה הרגילות לאוכלם בתוך סעודה.

הלכות ברכות הברכות סימן רד רח

בריאים רגילין בו (נד) אלא (יז) [ח] לרפואה (נה) מברכין עליו 'שהכל' (ביי בשם הרא"ש): **יב** כל שהוא עקר ועמו טפלה, מברך (נו) על העקר ופטר את הטפלה. וכל דבר (יט) שמעברין אותו לדבק או כדי לתן ריח או כדי לעבד המכשיל, הרי זו טפלה. אבל אם ערב כדי לתן טעם בתערובות (נז) הרי הוא עקר. לפיכך, מיני דבש שמבשלים אותם ונותנים בהם חלב-חשה כדי לדבק ועושים מהם מיני-מתיקה, אינו מברך 'בורא מיני מזונות', מפני שהדבש הוא העקר: הגה ונראה דהא דאם ערב כדי להח טעם בתערובות שהוא עקר, הינו דוקא (נח) שיש שם ממשות מן הדבר הנותן טעם ודבר חשוב, אבל בשמים שנותנין לתוך המרקחת, אף-על-פי שהם לנתינת טעם אין מברכין עליהם. דבטלין במעוטן אף-על-פי שנותנין טעם, לכן נזהגין שלא לברך רק על (יט) המרקחת ולא על הבשמים שבהן: **יג** כל דבר (נט) שהוא מספק בברכתו (ס) יברך (כ) וכן 'שהכל':

רה ברכות ירקנות, ובו ה' סעיפים:

א על הירקות מברך 'בורא פרי האדמה', (א) ואפלו בפשלים. וכן כל פרות (ה) (ו) (ב) *נקטניות

שערי תשובה

[ח] לרפואה. עבה"ט. ועין מח"ב: האוכל תלמוד-פיצה ככות שהיא מי לצחצח הקול, אף שאינו נהנה בטעם אכילתו הוא נהנה במזונו, צ"ש בשם קנטיס דשי כח"י. וכשיחיר-ברכה כתב: השותה מרק עם מי לימוד"ס לרפואה מברך שהכל, ואם ערב בפניו דבר שאוכלו דרך תזאנו לרפואה אף שהוא טועט ונרוב הוא מרק, הדבר המעביר עזר והמקל טפל ומברך ברכה הראתה לאותו דבר ופטר את הטפלה, כ"כ מהר"י ואל"י בתשובת כח"י: [כ] שהכל. עבה"ט. והמג"א בס"י יד הביא דברי חכמת-מזנות ונראה מקום לסיקן קטן ששם חולק עלי. יצן ביד-אפרים שם, ועין במעיל-עזרה ס"י מב האר"י בזה ימשיך דלשון בינוני עדיף לברך בו, אבל שמעתי כי גם נהיה בקצין פרישו בינוני, ואדרבה בסגול הוא מל' בקשה כמו ונהיה אנהו וצאצאיו כר, ויש לחלק, ככ"ל. ועין בבר"י שכתב: יש מ"ש נהיה בסגול וכן"ש המג"א ס"י קטן (י"א שהמג"א חולק רק בשם חכמת-מזנות כ"כ). ואינו מקוה, אלא העקר כמנהג העולם, וכ"כ שאלתי-ע"פ סימן קד וסימן קה, עכ"ל:

[א] ונקטניות. עבה"ט. וכתב בראשו לציין דאם ברך על הנקטיות בורא מיני ירשאים נקט בירצבור, וכתב בריי דהיה אם ברך עליהם בורא מיני זרעים, אז נסתפק אם ברוך על הירקות בורא מיני זרעים אם לא, דשקט הירקות גמי זרעים מקרי, ע"ש. ולענין דהא דקא נהנה ודריקה תעמיט, ועין בקטנים דף לט:

באור הלכה

* נקטניות וכו'. כתב בעמק-ברכה: קטניות ופולין שאכלן כשהם לחים, דמינו מה שקורין ארבע"ס שוטי"ן, בין חי בין מששן (וראה לומר, שדפיין קצה בעשון, וקורין אותן גידענטי ארבע"ס²; או אותן קטניות שמבשלין במים, בין שאוכלין אותן תוך הפנק שקורין אותן ארבע"ס וזק"א³, ואפלו הם גמולים קצת, או שאוכלין לאחר בשולן בלא כרק, ודרך לשפף מהם כל הפנים הרוחמין ואחר-כך מנהג לתן לתוכן מלח ופלפלן ואוכל אותן כמות שחן שלמות לקפה⁴; או אותן שאינם מבשלים במים כלל, רק פשהו

תקון הנודים לאכילה אינו אלא עם דבש, הרי לה דבש טפל, שהרי אינו בא אלא להכשיר הנדר לאכילה⁴), והרי לה פירות שאין נאכלין חיין, שמברך עליהם אחר בשולם ברכה הראויה להם [ובדלקמן בריש סימן רה], ואין אנו אומרים שברך עליהם 'שהכל', מפני שהמים המבדלים בהם הכשירם לאכילה [ב"י]: (נד) אלא לרפואה וכו'. השעם, דאף הנהגה, אין זה עקר הנאחל, פירן שאין הבריאם רגילין לאכל אותו בדרך⁴²), (מה) שעומד רק לרפואה⁴³; (נה) מברכין עליו 'שהכל'⁴⁴. ועין בבדק-הבית שכתב שרוב הפוסקים חולקים על זה, וכן הסכימו (מו) האחרונים דצריך לברך עלי ברכה הראויה לו פירן שעל-ב-פנים נהנה: **יב** (נו) על העקר וכו'. עין לקמן סימן ריב, שם מבאר כל פרטי דין עקר וטפל: (נז) הרי הוא עקר. המגן-אברהם (מו) ושערי האחרונים הסכימו דהוא דוקא בתמשת מיני דגן אמרינן דהיכא דבא לתן טעם, אף שהיה מעוט הוא העקר, ובדלקמן בסימן רח סעיף ב, אבל בשערי מינים אולין בחר רבא: (נח) שיש שם ממשות. ולפי הסכמת האחרונים כנזכר לעיל, אף ביש ממשות לא אולין בתעיהו רק בחר רבא: **יג** (נט) שהוא מספק וכו'. עין לעיל סוף סימן רב, משנה ברוכה דבור המתחיל ואם⁴⁵: (ס) יברך 'שהכל'. בדביעבד יוצא (מה) ב'שהכל' על כל דבר, וקאן פירן שמספק בדביעבד דמ"ס⁴⁶ [ב"י]. ומכל מקום אם הוא דבר ששכיל לשטרו תוך הסעודה, עדיף טפי [מ"א]:

א (א) ואפלו בפשלים. ומירי שטובים לאכל בין חיים בין מבשלים, ובדמסס אחר-כך גבי פרות ונקטניות: (ב) ונקטניות. ודוקא

שער הציון

אורי שממום ואינו נהנה על-פניו נהנה שאינו נהנה לגמרי אבל נהנה צדן קצת תארו: (מה) ואפלו בדרך שהוא מתקשת מיני דגן, כן מבאר בחידושי הרא"ה שכל האלפס בענין שתימא, עין שם ומה שכתוב בבית-יוסף ובשלחן-ערוך בשם הרא"ה שטעור-טופר, וצריך לומר הרא"ה, ועין זה כתב גס"ן הרשב"א בחידושי בדרך אפשה. עין שם, ומה שרצה המגן-אברהם לחדש דהכא מיני בשאין טובים לאכל הוא דחוק, דהא העניין כל לשון הרא"ה: (מו) המגן-אברהם והפרי חדש בלקוטיו והג"א: (מז) תשובת חכם עבי סימן קטס ובג"א כבאורו, וכן העמיק המג"א דר הקטנה ושלחן-שלמה: (מח) ואם הוא מספק אם הוא פרי העץ או אדמה יברך 'בורא פרי האדמה', ובדלעיל בסוף סימן רב:

תרגום: 1 מי לימון. 2 חומס קלוי. 3 כרק חומס.

מילואים

הלכות ברכת הפרות סימן רד

המשך מעמוד קודם

את הטפל לפני העיקר מברך על הטפל, מפני שכאן נחשב הכל לדבר אחד. והוסף (שם), שפשוט הוא שאם בדעתו רק למצוץ את הסוכר ולפלוט אחר כך את השקד, בוודאי שנחשב הסוכר בפני עצמו ומברך עליו 'שהכל'. ואפילו באופן שאוכל את השקד אלא שאינו רוצה בו, ורק בולעו משום 'כל חשתי', יתכן שהציפו עיקר, ונשאר בצדק עין. (39) ואם עיקר דעתו אינה על השקד אלא על הציפוי [כגון סוכריות דרודה], כתב בשו"ע אור לציון (ח"ב פ"ד תשובה ד) שמברך 'שהכל', ועל כל פנים מידי ספק לא יצא וספק ברכות להקל, ומברך 'שהכל'. וכן דעת הגר"ש אלישיב והגר"ש אויערבך (חזקת הברכה עמ' 96) שמברך 'שהכל', אלא שלדעתם אם השקד הוא הורב והסוכריות המיעוט, מברך 'בורא פרי העץ' ופוסט את הכל. ואם אינו יודע מה הוא הורב, הורה הגר"ש אויערבך (ותן ברכה קונטרס התשובות לסי' רב) שיברך 'שהכל', וככל תערובת טעם [שאינו יודע מה דרוב], וכן הורה הגר"ש וואזנר (שערי הברכה פכ"ג הע' 702) לגבי שוקולד ממולא שברי אגוזים ושקדים שברכתו 'שהכל' הואיל ועיקר דעתו על השוקולד, כמבואר בביה"ל (ד"ה ועל) [אכן לגבי שקד מצופה שוקולד, כתב בשו"ע שבט הלוי (ח"ז סי' כז אות ה) שהשקד עיקר]. ובשו"ע אגרות משה (א"ח ח"ג סי' לא) כתב לגבי צימוקים מצופים שוקולד, שכיון שרצוהו הן את הפרי הן את השוקולד צריך לברך על שניהם, וכשמברך בתחילה על השוקולד יכוון שלא לפטור את הפרי שבטונו, ואם יש לו פירות אחרים יברך עליהם תחילה. וראה בן איש חי (שנה א פר' פנחס אות טו).

[משנ"ב ס"ק נב]

אבל אם נמנח לגמרי עד שגפסד צורתו העצמי, מברך לכתחלה 'שהכל' (40).

(40) ואם רוב דרך אכילת אותם פירות היא על ידי ויטוק, כתב לעיל (סי' רב ס"ק מד) שאף לכתחילה מברך עליהם את ברכתם הראויה.

[משנ"ב ס"ק מח]

ואם הוא דבר שגפסו קצה כנה, אם כן אין תחף נהנה ממנו ואין צריך לברך על זה (37).

(37) וכן לענין מי שדחה שבע קודם שאכל, ואכל אכילה נוסה, כתב לעיל (סי' קצו ס"ק כח) שאם נפשו קצה עליו ואין גרונו נהנה, אינו מברך לא לפניו ולא לאחריו, לפי שאינה חשובה אכילה כלל.

ואדם שאינו נהנה משהיית שבר, והוא חרף ושוורף לו בגרין, כתב הבן איש חי (שנה א פר' נשא אות ו) שלא יברך עליו אלא יברך על דבר אחר כגון סוכר ויכוון לפטור בו את השכר. מאידך, דעת הגר"ח שיינברג (חידושי בתרא) שדוקא על מאכל מקולקל אין מברכים, אבל אם המאכל טוב אלא שהוא אינו אוהבו, צריך לברך עליו, משום שאילו היה רעב היה אוכלו. וראה שרי חמד (אסיפת דינים מערכת ברכות סי' א אות לג) שכתב שמסתיומת השו"ע לקמן (סי' תעב סי') שכתב שאפילו מי ששונא יין או שהוא מזיק דייב לשתותו כדי לקיים מצות 'ארבע בוסות', ולא הזכיר שאין לברך עליו, משמע שצריך לברך עליו כששותה ממנו, ותמה איך אפשר לברך כשמוזיק ואינו נהנה ממנו. והגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה קמא סי' יח אות ז) חירן שהטעם שאפשר לברך כששונאו הוא מפני שמודה לה' על שחומין לו יין שיוכל לקיים בו את המצוה.

[משנ"ב ס"ק נא]

דהבש אינו אלא הקשר לדבר הקרקע, שפקשירו וקמקנו לאכילה. וכן שקדים הקחפין בצוקע"ר, אף שהם מחפין לגמרי מברך 'בורא פרי העץ' (38), דאף שצוקע"ר הרבה מהפרי, הפרי עקר (39).

(38) ואף אם מכניסו לפה ומרצץ את הסוכר תחילה, כתב בשו"ע שבט הלוי (ח"ז סי' כז ס"ק ה) שמברך רק על השקד אף על פי שאינו אוכלם יחד, ואינו דומה למה שכתב הרמ"א לקמן (סי' ריב ס"א) שאם אוכל

הלכות ברכת הפרות סימן רה

המשך מעמוד קיד

הוא כדי לברך עליו בברכת הפרי, מ"מ לענין מי שלקות הסיבה שמברך 'בורא פרי האדמה' הוא מחמת 'טעם כעקור'.

[שעה"צ ס"ק ט]

ומפל פקים למצוה נראה שיתר טוב שיקבר 'בורא פרי האדמה' על מצט ירק מתחלה (22).

(22) אכן אם המרק הוא מרק עוף, דעת הגר"ש אויערבך (חזקת הברכה עמ' 119) שאף על פי שיש בו ירקות אין ברכת הירקות פוטרת את המרק, שלא נאמרו רברי המשנ"ב אלא במרק ירקות שיש בו בשר, מפני שעיקר הטעם שבו הוא מן הירקות.

[משנ"ב ס"ק יג]

ודע עוד, דהה"ק גופא בודאי לא נעשה טפל להבשר, כיון שבא למזון ולשבע (23).

(23) דין זה שהירקות אינם בטלים למרק ולבשר, דורו הגר"ש אויערבך והגר"ש אלישיב (חזקת הברכה עמ' 119) שהיינו דוקא באופן שכוונתו לאכול אותם בעצמם למזון ושבע, שאז אינם בטלים למרק, ויש להפרידם ולברך עליהם את ברכתם הראויה. אבל אם כוונתו באכילתם היא כדי ללפת בהם את המרק, הרי הם טפלים לבשר ולמרק ונפטרים בברכתו. וראה שו"ת אור לציון ח"ב פ"ד תשובה לא).

ואנחנו לענין תבשיל ממיני 'גרופין' [גרסים ממיני דגן] שנתן בהם מים הרבה עד שאינו ראוי אלא לשתותו, כתב לקמן (סי' רח ס"ק כג) שיחבן שהמים לא בטלים לגבי הגרופין, מן שעיקרן נעשה רק לשתיה וצריך לברך עליהם 'שהכל'.

[משנ"ב שם]

ומקבר על המים 'שהכל' ועל הלביבות 'בורא מיני מזונות' (20).

(20) לענין מרק 'גרופין' הנזכר בה"ע הקדמת, כתב המשנ"ב (שם) שיברך על המים תחילה ואחר כך על הגרופין, ויש בהערה נתבאר טעם הדבר.

[משנ"ב ס"ק יב]

ונקנש בו רק טעם הקרקע (21).

(21) ומרק עם גור או תפוחי אדמה וכדו', הורה הגר"ש אלישיב (חזקת הברכה עמ' 120) והגר"ש אויערבך (ותן ברכה קונטרס החשובות לסי' רח) שמברך על מי המרק 'שהכל', מפני שאין ניכר כל כך טעם הירקות במים, ולא נאמרו שמברך על המים בברכת הירק אלא כשניכר היטב טעם הירק במים. כגון מי סלק.

דין זה שצריך שיהיה ניכר טעם הירק במי השלקות, הורה הגר"ש קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קצו) שאין צריך שיהיה ניכר מאיזה ירק קיבלו טעם, ואף שלגבי פרי שהתרכס צריך שיהיה ניכר מאיזה פרי

